

Broer Scholtens en zijn passie voor batterijen en journalistiek

De jaren 1960 tot 1980 waren woeelige jaren in de geschiedenis van de Volkskrant. Enkele ouwe knarren vertellen hoe zij die tijd in de maatschappij én op de redactie hebben beleefd.

Deel 7: Wetenschap en chemie.

Broer Scholtens (1949) kwam in 1982 officieel bij de krant in dienst. Als wetenschapsredacteur, bij Hans Friedeman en diens succesvolle wetenschapskatern. Hij had scheikunde gestudeerd en was gepromoveerd op een onderzoek naar elektrodematerialen en vaste-stofbatterijen. Van die oplaadbare lithiumdingen, die tegenwoordig in draagbare computers en mobiele telefoons zitten.

Een van zijn eerste artikelen in *de Volkskrant* (voor de nieuwskrant) was een interview in 1977 met de burgemeester van het Italiaanse Seveso. Daar was net een chemische fabriek ontploft. De giftige stof dioxine was vrijgekomen. Angst voor mismaakte kinderen.

Hij was toen nog bezig aan zijn promotieonderzoek in Utrecht. 'Mijn vrouw José is docente Italiaans, wij waren toen toch in de buurt, met vakantie in Italië. Dan is de link gauw gelegd.'

Bezoek oude gebouw met borrel op de 7de

Volgende week dinsdag (derde van december, ofwel de 18de) hebben we de driemaandelijke borrel op de zevende etage van het oude Volkskrantgebouw, vanaf 17 uur. Een uur daarvoor krijgen we de gelegenheid om te kijken wat de nieuwe huurders ervan gebakken hebben. Om 16 uur verzamelen in de hal beneden.

'Die burgemeester was in het nieuws vanwege die dioxine-uitstoot. Het was het begin van een enorme sanering van de chemische industrie, als je dat achteraf analyseert. De chemische industrie kreeg, misschien wel meer dan tien jaar daarna, te maken met wat nu nog steeds door het leven gaat als post-Seveso-normen. Dioxine werd tot de meest gevaarlijke stof gebombardeerd. Het woord Seveso alleen al was goed voor paniek, en misschien is dat nog steeds zo.'

Wat had je met chemie?

'Ik was daar goed in. En ik had een leuke scheikundeleraar, die zijn tijd ver vooruit was. Die deed de meest fraaie proefjes in het schoollab, een speciaal ingericht scheikundelokaal met alles erop en eraan. Een unicum in die tijd. We konden zelf prutsen met bunsenbranders en vloeistoffen, in plaats van alleen sommetjes maken uit de boeken.

'Geen ideologische redenen dus, zoals de wereld verbeteren of het kapitalisme van binnenuit uithollen.'

Dat was in die tijd wel anders.

'Kapitalisme was indertijd een vies woord, besmet in intellectuele kringen, onder ons langharigen. En in het verleden daarvan ook de chemische industrie, die geld verdiende over de ruggen van de arbeider, van het milieu. Met

smerige dingen. Ik was niet zo strak in de leer als Lucas Reijnders, lid van de bond van wetenschappelijke arbeiders. Lucas is ook van een paar jaar eerder en dus nog wat fanatieker.'

Verklaar je nader.

'De chemische industrie werd met de nek aangekeken. De vader van een vriendin van ons was hoog bij Akzo. Hij was jaren hoogleraar geweest en had een grote wetenschappelijke reputatie. Jaren stond hij aan de leiding van een internationaal onderzoeksinstituut in Italië. Zijn dochters vonden het maar niks. Trots op hun vader, die toch wetenschappelijk flink wat had gepresteerd, waren ze niet.

'Ik denk dat ik wat genuanceerder was. Wat meer naar de inhoud keek, minder met emoties bezig was. Een eigenschap die me later vaak te pas is gekomen. Bij de Brent Spar bijvoorbeeld in 1995, een olieopslagvat waarvan ik nog steeds durf te zeggen dat het beter voor het milieu zou zijn geweest, als het direct was afgezonken naar de bodem van de Atlantisch Oceaan. Zoals Shell wilde.'

Er was toen heel wat maatschappelijke commotie over de chemische industrie.

'Er waren bedrijfsbezettingen bij bedrijven als Philips Duphar, General Electric

Zie verder pagina 2

Broer Scholtens

Vervolg van pagina 1

(plastic), Dow Chemical in Terneuzen. Ook Akzo heeft vaak mensen voor de deur gehad, uit protest tegen smerige uitlaatgassen, maar vooral tegen gifbelten die indertijd her en der werden gevonden. Vervuilde grond met altijd een spoor naar de chemische industrie.

‘Veel was nog onbekend, of nog weinig bekend. Dioxines, 2,4-TCDD - het waren begrippen die voor het eerst vanuit de laboratoriumjournalen de krant haalden. De chemische industrie werd geassocieerd met vies en kanker.

‘Het was ook de tijd, die jaren zeventig en tachtig, dat met grote regelmaat elke chemische stof met een ingewikkelde naam als kankerverwekkend werd afgeschilderd, terwijl dat ook een kwestie van concentratie is. Vaak kon de eindredactie niet uit de voeten met zoveel nuance. Het begrip concentratie: veel of weinig dus. Dat maakt verschil - geloof het of niet.’

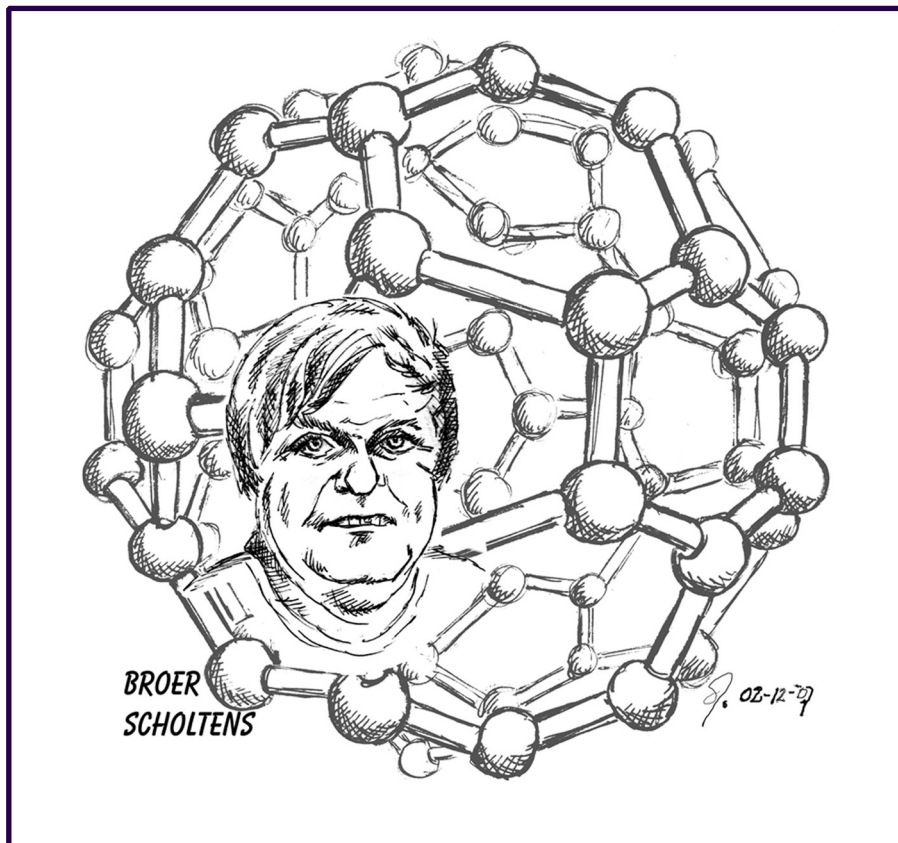
Hoe reageerde de redactie in die tijd? Jij was toch de gebeten hond, als chemicus?

‘Ik vlooidde als een van de weinige journalisten onderzoeksrapporten van Shell na en schreef over de wetenschappelijke onderbouwing van dumpen. Ik liet ook naast Greenpeace Shell aan het woord. Op de redactie werd dat over het algemeen gewaardeerd, doordat artikelen goed waren onderbouwd.

‘Sommigen zagen dat anders. Zo beschuldigde Willem Beusekamp mij ooit van heulen met Shell. Ik heb zijn Atexboodschap nog die hij vanuit Duitsland naar Pieter Broertjes stuurde met als boodschap dat ik met mijn analyses *De Telegraaf* rechts passeerde. Ja, ja. Hij had het, zoals wel vaker, niet begrepen. In die tijd kon ik zowel met Shell als met Greenpeace prima door één deur.’

Een sombere man? Nee toch? Het was per slot van rekening het tijdperk van de Apollo-reizen en alles-moet-kunnen?

‘Apollo was wat eerder. Het was een interessante tijd, zonder snel internet en e-mailverkeer. Er was een grote belangstelling voor wetenschap, in krantenruimte, in geld. In die jaren tachtig hebben we grote, lange reizen gemaakt naar Japan, naar Californie. Van tevoren goed gepland. Dan gingen we twee weken op pad, elke dag andere afspraken bij bedrijven en wetenschappelijke instituten. Maar dan namen we ook tien verschillende artikelen mee naar huis, over totaal verschillende onderwerpen. Ik denk dat lezers dat wel hebben gewaardeerd. Ik heb daar althans nooit enige kritiek op gehoord.’

Hans Friedeman is onlangs geëerd met een eigen planetoïde. Dat moet je veel deugd hebben gedaan.

‘Ja, zeker. Ik heb het bericht geschreven voor de krant. En verder troost ik me met de gedachte dat in het heelal inmiddels 171.745 planetoïden zijn genummerd. Slechts 15 duizend hebben een naam. Misschien is er voor mij ook nog eentje over straks. Misschien wat verder van de zon, maar alla.’

Maar waarom ben je eigenlijk de journalistiek in gegaan?

‘Twee redenen. Ik had de wetenschap wel zo'n beetje gezien. Het jaren pielen op de vierkante millimeter, is weggelegd voor een bepaald type persoon, met reuzengeduld.

‘Om al die tijd de interesse en de focus te houden, past niet bij me. Overigens, en daar ben ik best trots op, de elektroden die tegenwoordig in de meeste oplaadbare batterijen zitten, zijn van het type waaraan wij indertijd in Utrecht al werkten.

‘De tweede reden was: banen als chemicus waren indertijd alleen te vinden bij Philips, in het toenmalige NatLab in Waalre of bij het KSLA in Amsterdam van Shell. Dat trok me niet, die wereld van blauwe blazers. Verschrikkelijk leek me dat. Daar was ik een beetje te links voor.’

‘Een beetje te links’? Hoe bedoel je dat precies? We hebben het over de jaren zeventig van de Volkskrant.

‘De tijd van de barricaden, van het Maag-

denhuis waren al wel voorbij. De politiek was al wat in een rustiger vaarwater terechtgekomen. Toch denk ik dat veel vrienden van toen ‘bah’ hadden geroepen, als ik had gezegd dat ik bij Philips zou gaan werken, en zeker bij Shell, een indertijd foute politieke organisatie.

‘Mijn beste vrienden zit er nu, hoog. Ik heb tijdens mijn promotieonderzoek drie jaar lang gewerkt met de huidige baas van alle Philips-research wereldwijd, de man die nu direct onder de raad van bestuur zit. Een kamer verder zat de tot voor kort research-baas van TNO. Goede club waar ik vandaan kom, wil ik maar zeggen. Ha, ha.’

Maar je kon toch goed geld verdienen in het bedrijfsleven?

‘Tja, geld. Het salaris dat ik indertijd op de universiteit had en later bij De Ingenieur, kon *de Volkskrant* niet betalen. Ik zou dan worden ingeschaald boven Han van Gessel, werd me gezegd. Dat zou te bont zijn, vond men. Er is toen heen en weer gedeald tussen mij en Jan van der Pluijm, de toenmalige hoofdredacteur. Ik heb flink ingeleverd. Ik was toen wel al een van de beter betaalde redacteurs. Om vervolgens ook weer gauw eindlijner te worden. Nu al vele jaren, heel veel jaren - om eens wat te klagen.’

Je kon genoeg kanten uit, maar waarom juist de journalistiek?

‘Tijdens mijn promotietijd ben ik die journalistiek cursus gaan volgen op de Universiteit van Amsterdam, bij het persinstituut. Bij Frans Kempers. Een kwestie

Zie verder pagina 3

van elke week een stuk maken, dat vervolgens door medecursisten en docenten tot de grond toe werd afgebrand. Ik ben daar later ook jaren docent geweest, net als indertijd Hans Friedeman.'

Maar waarom journalistiek?

'Die cursus intrigeerde me: schrijven over wetenschap, voor een breder publiek. Niet direct uit bevoegenheid vanwege de mensheid, of om het brede publiek iets te vertellen over wat er zich in de ivoren toren afspeelde, maar veel meer uit eigen interesse. Hoe leer ik schrijven of vertellen over moeilijke dingen? Het leren van technieken.

'Grote lijnen, zonder al te veel nuances: dat vind ik moeilijk, nog steeds. Van Hans Friedeman heb ik veel geleerd, toen ik dienst kwam bij *de Volkskrant*. Daar heb ik het echte werk geleerd. Hans was diegene die, als er een space-shuttle naar beneden was gekomen of als er een kerncentrale was ontploft, zei: "Kom, we gaan eerst even eten bij de Italiaan." Intussen stapelden de telexen zich op. In de laatste stond het nieuws waarmee we het beste uit de voeten konden.'

Hoe heb jij die tijd van de jaren zestig en zeventig nu eigenlijk ervaren? Je praat zo rationeel. Je was toch chemicus in een beladen tijd?

'Als je details wilt, en of ik wel links genoeg was, laat staan ben: ik was rationeel. Ik heb me wel beziggehouden met linkse groepen zoals de werkgroep projectonderwijs in Utrecht, die allerlei milieucolleges organiseerden. Een nieuw fenomeen. Die werkgroep was de voorloper van de wetenschapswinkel. In het algemeen was ik een rustige en brave jongen, die zijn studie afmaakte in vijf jaar.'

Wat vind je van Al Gore?

'Ik heb niets met Al Gore. Hij is een politicus die handig meegolft op de publiciteit, die hij slim deels zelf heeft geëntameerd. Hans Friedeman en ik hebben tientallen artikelen geschreven over het naderende broeikaseffect. In een van de eerste wetenschapskaternen heb ik twee Utrechtse onderzoekers geïnterviewd die voorspellingen hadden gedaan over de stijging van de zeespiegel, als al het Antarctica-ijs zou smelten. En we schreven over kernenergie. In onze ogen objectief. Velen op de *Volkskrant* meenden dat we onvoorwaardelijk kernenergie omhelsden.'

Jan Blokker heeft de bezem door de redactie gehaald, maar Wetenschap had hij altijd lief. Wat voor gevoel had

je daarbij?

'Ach, wetenschap is altijd een terrein geweest waar niemand een bal van wist. Als wetenschapsredactie ben je dan al gauw één oog in het land der blinden. Dat is één aspect. We hebben er niet zoveel van gemerkt.

'Wetenschap in de krant was booming business, daar was interesse voor. Ruimtevaart, milieu, gezondheid, dat werden de grote onderwerpen. Er was behoefte aan meer achtergrond, verdieping. En, natuurlijk, we deden goede dingen. We hadden een actueel katern. De wetenschapsredactie kreeg er steeds meer redacteuren bij, van in het begin één naar vijf. Een tijd dat nu aan het keren is. Er is steeds minder belangstelling voor dieptekennis en verdieping. Snel, kort en oppervlakkig, meer troep - om nog eens wat te klagen.'

En toen maakte je de overstap naar economie. Wat trok je daar naartoe? Voelde je je daar een vreemde eend in de bijt?

'Economie was een bewuste keuze. Economische journalisten schrijven over geld, maar achter dat geld zitten vaak wetenschap en technologie. Snap je die technologie, dan snap wat er gebeurt met de beurskoers. Die redenering, daar kunnen ze zich nog wel in vinden, denk ik.

'Ik heb geschreven over vooral technologiebedrijven als DSM, Crucell, Fugro, Organon en Pharming. Bedrijven waarvan de beurskoers volledig afhankelijk is van wat er in het lab gebeurt, maar dan vaak tien jaar later.

'Daar moet je enig gevoel voor hebben. Dat het vaak tien jaar duurt voordat wetenschap is geëvolueerd in technologie waarmee geld kan worden verdiend. Economieredacteuren hebben daarvoor vaak niet het geduld.'

Nu ben je teruggekeerd naar het katern Kennis. Als je erop terugkijkt: hoe heb je de chemie op de redactie ervaren?

'Ik heb altijd reuze naar mijn zin gehad. De wetenschapsredactie heeft altijd op een hoog niveau gewerkt. Er zijn weleens discussies geweest met de nieuwsredactie over of iets nu wel of niet nieuwswaardig is. En dan is de wetenschapsredactie vaak terughoudend, dat wel. Van de andere kant is er ook wel voldoende waardering dat we niet achter elke medische hype aanlopen, denk ik, hoop ik.'

Han van Gessel

Universele eer voor Hans Friedeman

Internationale aandacht heeft Hans Friedeman elf jaar na zijn dood gekregen met de vernoeming van planetoïde nummer 12134 tussen Mars en Jupiter. Heel uitgebreid is bijvoorbeeld de website van astronoom Carl Koppeschaar, met foto, tekeningen van de planetoïde en een uitvoerige levensbeschrijving (www.xs4all.nl/~carlkop/friedeman.html).

Koppeschaar vertelt als bijzonderheid dat de planetoïde zich van tijd tot tijd zeer hoog boven het baanvlak van de planeten verheft of daaronder komt. 'Merkwaardig symbolisch', vindt Koppeschaar, 'Hans Friedeman was een enthousiast zweefvlieger en hij zou hebben genoten van zo'n *bird's eye view* van ons zonnestelsel.' Onder het pseudoniem Drs Dwarwind deed Hans op geheel eigen en hilarische wijze schrijvend verslag van zijn bovengrondse bevindingen in

het tijdschrift *Thermiek*.'

'Op de redactie van zijn krant werd hij steeds meer de autoriteit en vraagbaak op het terrein van de wetenschap. Maar ook daarbuiten werd hij als een van de grondleggers van de wetenschapsjournalistiek veel gevraagd en gaf hij cursussen aan diverse universiteiten.'

Ook de tragische dood van Hans Friedeman wordt vermeld op deze site. In 1991 werd Alzheimer bij hem vastgesteld. Hij wist dat de oorzaak onbekend was. Het werd een lijdensweg voor hem en zijn gezin. Hans Friedeman overleed in 1996, nog geen 59 jaar oud.

